

Міжнародний досвід боротьби з корупцією

О. В. Головкін

професор Національної академії прокуратури України, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, старший радник юстиції

У публікації йдеться про корупцію, як соціальне явище, її правове регулювання, а також шляхи протидії корупції. Проаналізовано міжнародний досвід боротьби з корупцією та шляхи удосконалення антикорупційного законодавства України.

Ключові слова: корупція, боротьба з корупцією, міжнародний досвід, запобігання та протидія проявам корупції, вдосконалення законодавства про боротьбу з корупцією.

В. В. Бурова

старший прокурор прокуратури Голопристанського району Херсонської області

В публікації говориться о корруцции, как социальном явлении, ее правовом регулировании, а также о путях противодействия ей. Проанализированы международный опыт борьбы с коррупцией и пути совершенствования антикоррупционного законодательства Украины.

Ключевые слова: коррупция, борьба с коррупцией, международный опыт, предотвращение и противодействие проявлениям коррупции, усовершенствование законодательства о борьбе с коррупцией.

The publication refers to corruption as a social phenomenon, its legal regulation, as well as ways of combating corruption. The authors analyze international experience in combating corruption and ways to improve the anti-corruption legislation of Ukraine.

Keywords: *corruption, international experience anti-corruption, prevent and combat manifestations of corruption, improvement of legislation on anti-corruption.*

Президентом України 25 вересня поточного року презентовано розроблену за 100 днів «Стратегію – 2020», яка передбачає понад 60 реформ та спеціальних програм, 8 пріоритетних сфер, зміни в яких або вирішують найгостріші проблеми, або створюють інституційні передумови для проведення інших реформ [3]. Головний напрям стратегії – антикорупційна реформа, оновлення влади та бюрократичного апарату. При цьому питанням боротьби з корупцією відведено головне місце.

Корупція є одним з основних факторів, який негативно впливає на планомірний та демократичний розвиток держави. Це явище створює реальну загрозу змінам у державному механізмі та громадському суспільстві на шляху до європейського майбутнього, оскільки зупиняє модернізацію та розвиток національної економіки, правових реформ, порушує принципи конкуренції, погіршує інвестиційну привабливість держави.

Крім того, корупція створює напругу в суспільстві, викликає прояви деформації стану правосвідомості громадян, призводить до ігнорування вимог закону та цінностей правових механізмів, розвиває зневажливе ставлення до правових принципів і традицій. У результаті зазначеного корумповані відносини витісняють правові та етичні норми, перетворюю-

ючись у модель поведінки, яка характеризується толерантністю та відсутністю критичного ставлення до корупції.

Аналізуючи питання стрімкої тенденції розповсюдження корупції, важливо підкреслити, що цьому передують низка об'єктивних факторів. Насамперед незавершеним є процес упорядкування інституту надання адміністративних та публічних послуг юридичним особам, відкритим залишається питання щодо притягнення до кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення осіб, які користуються недоторканністю, а також недостатньо реалізовано на практиці норми Кримінального кодексу України в аспекті притягнення до відповідальності посадовців юридичних осіб приватного права. Більше того, відкритими залишаються проблеми наявності широкого спектра дискреційних функцій у посадових осіб, які уповноважені виконувати функції держави, а також невідповідність рівня оплати праці вказаних посадовців та наданих їм повноважень.

Таким чином, боротьба з корупцією є одним із пріоритетних напрямів роботи державних інститутів та правоохоронних органів, у першу чергу органів прокуратури як спеціально уповноваженого органу у сфері протидії корупції.

Сьогодні державними та громадськими інституціями розроблено низку законопроектів, спрямованих на докорінну зміну державної політики у сфері запобігання та протидії корупції. Пакет антикорупційних законів перебуває на розгляді у Верховній Раді України. Прийнято надзвичайно важливий для подальшої боротьби з корупцією Закон України «Про очищення влади», який має бути основою для впровадження реформи державної влади в Україні. Переконані, що окремі положення цього Закону в подальшому будуть удосконалені та приведені у відповідність із міжнародними стан-

дартами прав і свобод людини, верховенства права.

Аналізуючи світовий досвід боротьби, можна зробити висновок про те, що за сучасних умов прояви корупції стали тими чинниками, що створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку більшості країн світу, негативно впливають на всі сторони суспільного життя.

Для формування ефективного механізму боротьби з корупцією у нашій державі, безумовно, важливо використати найкращий міжнародний досвід у вказаній сфері та максимально запровадити його у вітчизняне законодавство.

Завданням цієї публікації є дослідження окремих аспектів міжнародного досвіду боротьби з корупцією та можливості запозичення позитивних напрацювань у законодавство України.

Питанням боротьби з корупцією у своїх працях приділяли увагу такі науковці, як Г. П. Середа, Є. М. Блажівський, Ю. М. Дьомін, М. К. Якимчук, В. М. Куц, О. І. Бутович, О. В. Головін, О. Г. Кальман, О. О. Кваша, О. В. Терещук, О. Ф. Андрушко, М. І. Хавронюк, П. П. Андрушко, З. А. Загіней, Р. А. Максимович та ін.

Відповідно до положень Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» корупційним правопорушенням вважається умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 4 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність [4]. Закон визначає, що корупція – це використання особою, зазначеною в частині першій статті 4 цього Закону, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обі-

цянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 4 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до неправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

Однією з головних складових формування і реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав на регіональному і міжнародному рівнях, у першу чергу їх правоохоронних органів, участь у заходах боротьби з цим негативним явищем, запроваджених у межах Організації Об'єднаних Націй Радою Європи, Інтерполом, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими міжнародними інституціями.

Важливу роль відіграють Національні програми по боротьбі з корупцією, прийняті урядами багатьох держав світу, першочергову увагу яких приділено створенню механізмів та системи ефективного контролю, у т. ч. і за роботою недержавних організацій та широким спектром незалежних засобів масової інформації. З метою проведення ефективної політики у сфері боротьби з корупцією у більшості держав створені та діють спеціалізовані антикорупційні структури.

Отже, необхідність реагування на загрози і проблеми, джерелом яких є корупція, стала поштовхом для розробки міжнародних нормативно-правових актів з питань запобігання корупційним проявам. Результат спільних зусиль відображений у низці міжнародних документів, основними з яких є: Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [10], Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 р. щодо комплексної політики Європейського Союзу з протидії корупції, Рамкове рішення Ради Європейського Союзу № 568 від 22 липня 2003 р. «Про боротьбу з корупцією в при-

ватному секторі», Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи, Конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію Ради Європи, Рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO), Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом», Страсбурзька Конвенція про корупцію у контексті кримінального права від 27 січня 1999 р. та інші.

Аналізуючи результати спільних угод держав у сфері протидії корупції, особливу увагу слід звернути на Конвенцію Організації Об'єднаних Націй щодо протидії корупції [11]. Цей юридичний акт є результатом міжнародних домовленостей, в якому викладено ключові положення, необхідні в практичній діяльності щодо протидії корупційним проявам. Зазначена Конвенція містить 5-у статтю, яка визначає ключові засади здійснення державами-учасницями політики у сфері запобігання та протидії корупції, а саме: запровадження органу або органів із запобігання та протидії корупції (ст. 6), оптимізацію функціонування публічного та приватного сектору (ст. ст. 7, 12), запровадження кодексів поведінки державних посадових осіб (ст. 8), забезпечення доступу громадськості до процесів протидії корупції (ст. 13), впорядкування сфери державних закупівель й управління державними фінансами (ст. 9) тощо.

Основною метою створеної у травні 1999 р. «Групи країн проти корупції» (GRECO), що діє в межах Ради Європи, є оцінка рівня корупції в державах-членах організації, виявлення недоліків у національних механізмах боротьби з корупцією, підтримка в проведенні необхідних законодавчих та інституційних реформ у цій сфері, здійснення контролю за виконанням угод і правових документів, прийнятих Радою Європи від-

повідно до програми дій проти корупції. На сьогодні Група держав проти корупції Ради Європи (GRECO) констатує значний прогрес у зусиллях України, спрямованих на боротьбу з корупцією, та закликає українську владу продовжувати її [9].

За останній рік рівень корупції знизився в таких країнах, як: Грузія, Бельгія, Сербія, Судан, Азербайджан, Тайвань, Руанда, Філіппіни і Фіджі. Не змінилася ситуація в Болгарії, Криті, Данії, Японії, Йорданії, Казахстані, Південній Кореї, Киргизстані, Латвії, Малайзії, Норвегії, Швейцарії. Респонденти з інших країн відзначили підвищення корупції у своїх державах. Про це свідчать результати дослідження «Барометр світової корупції» (Global Corruption Barometer) від Transparency International і Gallup International Association.

Корупція як соціальне явище притаманна будь-якому суспільству, будь-якій державі, жодна країна у світі сьогодні не може оголосити себе вільною від корупції. Однак окремим країнам світу вдається ефективно боротися з цим негативним явищем.

Наприклад, візьмімо таку країну, як Сінгапур – маленька острівна країна в Південно-Східній Азії. У 1959 році стала самоврядною державою у складі Британської імперії, а в 1965-му отримала незалежність від Малайзії. Півстоліття тому була вкрай бідною (імпортувати доводилося навіть прісну воду) і страждала від найвищого рівня корупції. В одному з інтерв'ю на запитання, як перемогли корупцію, Лі Куан Ю (прем'єр-міністр Сінгапуру з 1959 по 1990 рр.) відповів: «Почніть з того, що посадить трьох своїх друзів. Ви точно знаєте за що, і вони знають за що».

У 1960 році владою Сінгапуру прийнято Акт про запобігання корупції, який дав чітке визначення цьому явищу, посилив покарання за хабарництво і прибрав максимум двозначних формулювань із законодавства. Антикорупційні закони

періодично переглядають – ліквідують лавівки і двозначні трактування.

Також створено незалежне Бюро по боротьбі з корупцією. Усіх держслужбовці, включаючи міністрів і парламентарів, позбавлено імунітету: антикорупційні розслідування торкнулися навіть близьких Лі Куан Ю. У результаті кілька міністрів отримали тюремні терміни (в 1966 році – міністр національного розвитку Так Кіа Гана, у 1975-му – міністр з охорони навколишнього середовища Ві Тун Бун), деякі покінчили життя самогубством (міністр національного розвитку Ті Чінг Ван) або втекли з країни.

Слідчі Бюро по боротьбі з корупцією отримали право без санкцій суду і порядку заарештовувати (або обшукувати) за обґрунтованою підозрою в корупції будь-яку людину.

Із 1980-х років уряд почав працювати над «якістю бюрократії». Чиновникам суттєво підняли зарплати (сьогодні, в середньому, 20 тис. дол. на місяць при середній зарплаті в країні 3, 5 тис. дол.). На роботу держслужбовців набирає безпосередньо Бюро по боротьбі з корупцією, причому відбір відбувається ще в школах.

Кожні півроку міністри надають прем'єру декларації про свої доходи та доходи членів сімей. Якщо накопичені кошти виявляться підозрілими і надмірними, починається антикорупційне розслідування. У кримінальному кодексі Сінгапуру є таке поняття, як «покарання за накопичення багатства, яке не відповідає займаному службовому становищу». Банківські рахунки держслужбовців – предмет пильного моніторингу. Суд має право конфіскувати у корупціонера всі грошові кошти, законне походження яких він не може довести.

У Сінгапурі підвищена незалежність судової системи. На суддівські посади призначені кращі приватні адвокати, зарплата суддів на сьогодні досягає

0,8 млн дол. на рік. Жорстко придушені мафіозні угруповання.

Запроваджено штрафи за дачу хабара або відмову від участі в антикорупційних розслідуваннях. За помилкове звинувачення в корупції передбачений тюремний термін [6].

Як результат, Сінгапур стабільно входить до п'ятірки найменш корумпованих держав світу. В індексі сприйняття корупції за 2013 р. Transparency International Сінгапур зайняв п'яте місце, набравши 86 балів зі 100 можливих [5].

Фінляндія – приклад держави, в якій корупція не приживається. У законодавстві навіть немає поняття «корупція», так само як і мови про боротьбу з нею. Але так було не завжди: у післявоєнний період (1945-1954 рр.) в країні відзначався сплеск корупції – за отримання хабарів засуджено 549 чиновників. У період з 1980 по 1989 роки кількість вироків становила 81.

Незважаючи на відсутність терміна «корупція», у кримінальному кодексі є поняття «хабарництва». За нього чиновника можуть оштрафувати або позбавити волі на термін до чотирьох років. Від звинувачень у хабарництві і покарань не рятують ні службове становище, ні депутатські мандати, ні громадська популярність.

Державна політика профілактики і припинення корупції викладена у загальнонаціональній Програмі по боротьбі зі злочинами в економічній сфері, прийнятій у 1996 р. Оскільки спеціальний орган по боротьбі з корупцією не створювався, ці питання курує міністерство юстиції, серйозні випадки підпадають під компетенцію Національного бюро розслідувань, простіші – поліції.

Факти корупційних діянь у Фінляндії рідкісні, більшість з них завдяки засобам масової інформації стають надбанням громадськості. Масштаб ко-

рупційних скандалів не йде ні в яке порівняння з пострадянськими країнами. Один з останніх зафіксований у 2010 р.: прем'єр-міністр Матті Ванханен пішов у відставку після того, як пресі стало відомо, що для ремонту власного будинку він прийняв як подарунок кілька кубометрів дошки-вагонки. До речі, згодом злощасні дошки на його ділянці не виявлено. За останні десять років звільнено або пішли за власним бажанням у відставку з юридичних або етичних причин 6 членів уряду і 23 високопоставлених чиновники.

Органи влади у цій країні максимально публічні. Усі протоколи та записи обговорень, зроблені в адміністраціях, відкриті для кожного громадянина. Один з найважливіших факторів, що перешкоджає поширенню корупції у Фінляндії, – висока матеріальна і соціальна забезпеченість чиновників [6].

І як результат – найменш корумпована країна в світі. Третє місце в індексі сприйняття корупції за 2013 р. Transparency International – 89 балів [5].

Грузія у пострадянський період до 2003 р. займала одне з перших місць у світі за рівнем корупції в органах влади. Тотальним хабарництвом було вражено суди, митницю, дорожню поліцію, систему вищої освіти.

Після революції троянд у 2004 р. новий президент країни Михайло Саакашвілі оголосив політику нульової толерантності до корупції. На зміну «показушній» боротьбі прийшов «метод шокової терапії».

У 2004 році з органів Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) звільнено 15 тис. поліцейських – це весь склад грузинської ДАІ. Новий штат автоінспекції набрано з нуля на конкурсній основі. Вулиці нашпигували відеокамерами: якщо водій порушив правила, і це зафіксувала камера, йому надсилають пропозицію зайти на сайт поліції, ознайомитися із за-

писом і сплатити штраф. У МВС створено внутрішню генеральну інспекцію, яка розслідує факти хабарництва.

Зарплату поліцейського збільшено в 10 разів (у середньому – 700 дол. зарплата слідчого – близько 2000 дол.; при середній зарплаті в країні у розмірі 200 дол.). З урахуванням високого рівня безробіття в Грузії служба в поліції є досить престижним заняттям.

Також створено спеціальну «службу провокаторів», співробітники якої пропонують співробітникам поліції хабарі. У 2005 році за ґрати потрапило 200 поліцейських, яких зловили на провокації.

Упродовж 2004–2005 років парламент Грузії прийняв низку законів, які спрощували процедуру арешту чиновників, підозрюваних у хабарництві, і передбачали конфіскацію всієї власності, законність придбання якої чиновник не зміг довести. Значно спрощено дозвільні процедури, бюрократичні бар'єри ліквідовано. Запроваджено систему електронного документообігу, що дозволяло в максимально стислі терміни оформити необхідні документи, – від паспорта до сертифіката про реєстрацію підприємства. Отримати водійські права можна в лічені хвилини, а техогляд автомобілів відмінено. Уведено прозору електронну систему державних закупівель.

Ліквідовано служби, які збирали побори з бізнесу: санепідемстанцію та пожежну інспекцію. Проведено реструктуризацію органів влади: апарати міністерств і відомств скорочено майже наполовину, введено практику прихованої камери – за арештами чиновників, що беруть хабар, могли спостерігати усі бажаючі. Паралельно посилено покарання за хабарництво. Серія реальних арештів високопоставлених чиновників пододала «синдром некараності» у масовій свідомості, грузини тепер не вважають хабар нормальним явищем.

Частину корупційних послуг легалізовано. Якщо раніше за термінове оформлення треба було давати хабар, то тепер за терміновість практично всіх документів, які видає держава, можна заплатити до державного бюджету [6].

І як результат – у 2013 році в індексі Transparency International Грузія зайняла 55-е місце (47 балів), залишивши позаду кілька держав ЄС – Чехію, Словаччину, Румунію, Болгарію [5]. Разом з тим у звіті Freedom House-2012 зазначається, що за останні роки в боротьбі з корупцією в нижніх і середніх ешелонах влади досягнуто помітний успіх, проте Грузія потерпає від елітарної високопоставленої корупції. Саме в такій корупції політичні опоненти звинувачують самого Сакашвілі та його оточення.

Німеччина сьогодні – це країна з певним рівнем корупції, але корупційні процеси не набули значного розповсюдження. Тому детальний аналіз антикорупційної тематики в Німеччині може і повинен сприйматися як використання досвіду. Зрозуміло, що таке орієнтування на Німеччину не знімає зовсім потреби критичних оцінок й виваженого аналізу.

Корупція розглядається в німецькій державі як одна із значних суспільних проблем. Її аналізом та пошуком засобів протидії займаються науковці й оперативні працівники, правознавці та суспільні діячі [10]. Однак однозначної характеристики цього суспільного явища в Німеччині й дотепер не існує. Різні наукові дисципліни трактують корупцію по-своєму.

Ситуація з розповсюдженням та структурою корупції в Німеччині залишається ще малодослідженою. Аналітично підтверджена наукова оцінка збитків від корупції в країні відсутня, хоча на необхідності таких даних постійно наголошується. Кількість випадків корупції, які стають відомими органам охорони право-

порядку, є досить незначною. Щороку реєструється приблизно 3 тис. випадків корупції, що становить 0,05 % від загальної кількості зареєстрованих злочинів. Крім того, щороку розкривається більше 60 випадків продажності чиновників [8]. За результатами слідства та судовиробництва більше 500 осіб засуджується судом.

Корупційний злочин розглядається в Німеччині як кримінальна дія, в якій задіяні дві сторони: і та, що дає, і та, що бере. Жертву та злочинця важко виявити, тому ступінь розкриття в цілому дуже незначний. Збитки в матеріальному вимірі оцінюються у сумі понад 5 млрд євро щороку. У нематеріальному ж вимірі ці збитки проявляються через порушення правил конкурентності, зниження дії законів ринкової економіки та у падінні довіри до державних органів.

Правоохоронні органи усвідомлюють, що можливості боротьби з корупцією досить обмежені. У цій роботі наголошується не на репресійних заходах, а на превентивних. Для цього розширюється коло осіб, які можуть прийняти те чи інше рішення (так званий принцип «чотирьох очей», тобто вирішувати повинен не один чиновник, а принаймні два), розділяються функції між подачею оголошення на конкурс замовлень та прийняттям рішення про вибір кандидатур для їх виконання, а також через введення ротацийного принципу кадрів, через заборону фірмам, які були замішані в корупції, надалі брати участь у конкурсах на державне замовлення та через заснування центрального реєстру персон та фірм, яких замічено в корупції. Крім того, запроваджено обов'язок повідомляти в органи, що борються з корупцією, про кожну підозру в її проявах.

На майбутнє планується також забронити списувати з податків витрати, що використали фірми на підкуп державних та суспільних діячів або клер-

ків, які приймають рішення про укладення контрактів з фірмами [1, с. 15]. На жаль, це лише плани, а реальність свідчить про те, що німецькі фірми (як і інші фірми «розвиненого світу») використовують астрономічні суми для підкупу політиків та чиновників як у Німеччині, так і в зарубіжних країнах. Особливо відчутно від цих дій страждає т. зв. третій світ, де через таку корупцію докорінно руйнується національна економіка [2].

Німецька стратегія боротьби з корупцією полягає, перш за все, в тому, що кінець корупційним діям намагаються покласти у свідомості членів суспільства. При цьому слушно вимагається, аби політики та керуючі особи держави, економіки та суспільства виконували взірцеву функцію при створенні клімату несприйняття корупційних дій.

Отже, у Німеччині корупція вважається важким злочином та, відповідно, до цього питання серйозно ставляться правоохоронні органи. Борються з цим явищем незалежно одна від одної кілька структур: міністерство внутрішніх справ, поліція, прокуратура і суди кожної з 16 федеральних земель та Берліна як окремої одиниці. Незважаючи на відновлення економіки, як і раніше переважає значна частка корупції: хабарництво та отримання хабара в німецькій економіці цього року може призвести до втрати близько 250 млрд дол., визначив відомий професор економіки Університету Йоганна Кеплера в Лінці, дослідник Фрідріх Шнайдер з Австрії.

Не виняток і Сполучені Штати Америки, які у рейтингу корупції міжнародної організації Transparency International займають дев'ятнадцяту сходинку. Для боротьби з цим явищем в урядових структурах США передбачено посаду генерального інспектора.

Кожне федеральне агентство США має офіс генерального інспектора. Призначає

його на цю посаду президент США, але про свої «знахідки» вони звітують виключно Конгресу. Збереження такої автономії є надзвичайно важливою, – вважає голова наглядового агентства правозахисник Майкл Смолберг: «В ідеалі, ми думаємо, повинні бути ворожі відносини між генеральним інспектором і головою міністерства. Не обов'язково антагоністичні, не відкрито конфронтаційні, але вони мають триматися на відстані один від одного» [7].

Підводячи підсумок, зробимо висновок, що країнам з успішною економікою та прозорими дозвільними процедурами вдається успішно боротися з корупцією.

Головними передумовами для цього є бажання політичної еліти тієї чи іншої країни боротися з корупцією, а також створення та діяльність ефективного державного механізму боротьби з корупцією з відповідною нормативною регламентацією.

Змушені констатувати, що чинний Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» є вкрай недосконалим та не вирішує проблему ефективної боротьби з корупцією, про що свідчать події останніх років.

Україна повинна використати у національній правовій системі найуспішніші приклади боротьби з корупцією зарубіжних країн. Важливу роль у боротьбі з корупцією має відігравати діяльність міжнародних спеціально створених з цією метою правоохоронних органів. Їх взаємодія з правоохоронною системою України при реагуванні на випадки корупційних діянь має бути чітко регламентованою у чинному законодавстві України.

Повернення коштів, незаконно виведених з України, та наповнення таким чином Державного бюджету України має бути одним з головних пріоритетів діяльності нового державного механізму боротьби з корупцією.

Верховна Рада України покликана розробити та прийняти таку законодавчу базу для боротьби з корупцією, яка враховувала б особливості соціально-економічного розвитку нашої держави, міжнародний досвід боротьби з корупцією, а також міжнародні стандарти гарантування прав і свобод людини, верховенства права.

Наразі відбувається законодавче оформлення нової системи боротьби з корупцією. Зокрема, прийнято Закон України «Про очищення влади», у першому читанні прийнято низку важливих антикорупційних законопроектів: «Про основи державної антикорупційної політики в Україні на 2014-

2017 роки», «Про систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції», «Про запобігання корупції». Кабінетом Міністрів України прийнято розпорядження від 2 липня 2014 р. № 647-р «Про затвердження плану першочергових заходів з подолання корупції», створено інституцію Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики та ін. Указані дії є початком глибокої реформи системи антикорупційної діяльності в Україні, однак важливо, щоб законодавець звертав увагу на позитивний досвід країн, які змогли суттєво знизити корупційний рівень та побороти масові прояви корупції.

Список використаної літератури

1. *Березняк В. С.* Стан поширення корупційних проявів (за результатами моніторингу інформації, яка публікується в мережі Інтернет) : аналітичний огляд / В. С. Березняк, Н. В. Толошна ; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2013. – (Дніпропетровськ). – 20 с.
2. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журнал. Вип. 21, 2009 / Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю ; голов. ред. Б. В. Романюк. – К. : Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю, 2009. – 367 с.
3. Виступ Президента України на прес-конференції «Стратегія-2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/31295.html> – Заголовок з екрана.
4. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 р. № 3206-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nau.kiev.ua>. – Заголовок з екрана.
5. Индекс восприятия коррупции Transparency International/Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gtmarket.ru/ratings/corruption-perceptions-index/info>
6. *Кондратьєва В. Л.* Країни, що приборкали корупцію [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://news.liga.net/articles/politics/840572-vorovat_menshe_ne_probovali_pyat_stran_obuzdavshikh_korrupsiyu.htm/section
7. Корупція у США: на кожне міністерство по ревізору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrainian.voanews.com/content/corruption>
8. *Мельник М. І.* Німеччина на шляху боротьби з корупцією / М. І. Мельник // Право України. – 1997. – № 11. – С. 111-115.
9. Прогрес у боротьбі з корупцією в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.112.ua/politika/progres-u-borotbi-z-korupciyeyu-v-ukrayini-ye-ale-treba-prodovzhuvati-zusillya-v-ciy-sferi-greco-43322.html>
10. *Решетников Ф. М.* Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах / Ф. М. Решетников. – М., 1997. – С. 54.
11. *Сінчук О.* Конвенція ООН проти корупції: правовий базис запобігання та протидії корупції в Україні / О. Сінчук // Юстиніан. – 2009. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3342>. – Заголовок з екрана.